

Dispersie

Dispersie is het fenomeen waarbij vogels zich verplaatsen van geboorteplaats naar (eerste) broedplaats (geboortedispersie) of tussen verschillende broedplaatsen in opeenvolgende jaren (broeddispersie). Volwassen steenuilen zijn opmerkelijk trouw aan een eenmaal gekozen territorium, reden waarom broeddispersie bij steenuilen slechts van geringe betekenis is. We zullen daarom vooral inzoomen op de geboortedispersie.

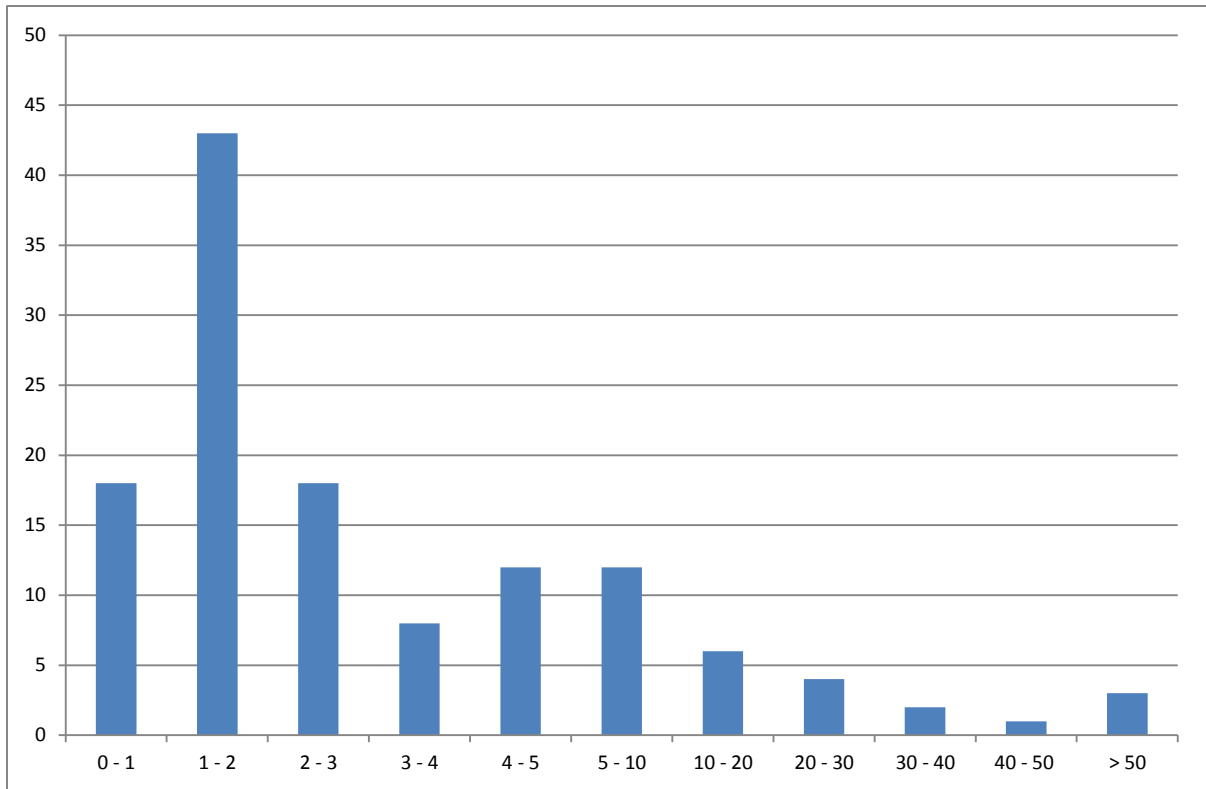
Steenuilen zijn geen wereldburgers. Eerder onderzoek heeft dat reeds verschillende malen aangetoond²⁷. Waar gierzwaluwen of kanoetstrandlopers de wereld rondreizen en met gemak duizenden kilometers achtereen afleggen, blijven steenuilen het liefst zo dicht mogelijk bij huis. Hun relatief korte vleugels lenen zich ook niet echt voor langeafstandsvluchten. Dat geldt voor volwassen uilen, maar zeker ook voor jonge uilen die op zoek gaan naar een eigen territorium. Hoewel ze zich bij voorkeur op korte afstand van hun geboorteplek vestigen, heeft recent onderzoek in Duitsland laten zien dat de weg daar naartoe niet altijd een rechte lijn is. Alvorens het ouderlijk territorium definitief te verlaten, maakten de 'gezenderde' uilen in Ludwigsburg diverse uitstapjes die meestal meerdere dagen duurden. Ze legden daarbij vele kilometers af om vervolgens weer terug te keren naar de geboorteplek. Tijdens enkele van deze omzwervingen legden de steenuilen in een paar dagen tijd meer dan 25 km af. Het record werd gevestigd door uil .210 die tussen 2 september en 27 oktober 2002 meer dan 150 km aflegde. De langste etappe ging over 42 km waarbij over snelwegen, dorpen en zelfs uitgestrekte bossen werd gevlogen.

Wij hebben geen uilen van een zender voorzien en baseren de dispersieafstand van geringde jongen noodgedwongen dan ook op de rechte lijn tussen geboorteplek en vindplaats. Van 222 van de 2097 geringde nestjongen (10,6%) hebben we na het uitvliegen iets vernomen. Van deze 222 zijn er 64 levend terug gemeld; de overige 158 betreft dode dieren. Van hen zijn er 94 (59%) al vrij snel na het uitvliegen gestorven. Ze hebben klaarblijkelijk nooit het ouderlijk territorium verlaten.

In totaal zijn 127 jongen wel op zoek geweest naar een eigen plek. Het grootste deel vestigde zich op korte afstand van hun geboorteplek (figuur 1). De gemiddelde dispersieafstand bedraagt 5,8 km.

Van 48 geringde jongen is bij de eerste terugvangst het geslacht bepaald: 37 vrouwtjes en 11 mannetjes. De vrouwtjes bleken gemiddelde 13,7 km afgelegd te hebben. De mannetjes waren met gemiddeld 1,8 km beduidend minder reislustig.

Daarbij moet wel bedacht worden dat de terugvindkans in het eigen onderzoeksgebied groter is dan daarbuiten waardoor de dispersieafstand wellicht onderschat is. In de analyse van alle Nederlandse terugmeldingen in de periode 1911-2009 wordt wel gecorrigeerd voor dit effect. Van de nestjongen bleef 15% binnen 1 km van de ringplek, 95% vestigde zich binnen 10 km en 99% binnen 25 km. De steenuilen in ons gebied lijken iets ondernemender met 14% binnen 1 km, 87% binnen 10 km en 94% binnen 25 km. Iets meer dan 6% vestigt zich op meer dan 25 km afstand.

Figuur 1. Geboortedispersie. Op de verticale as het aantal jongen en op de horizontale as de afstand in kilometers.